

Les potències emergents i l'ordre mundial: Estudi de cas del règim internacional del clima

Treball de Fi de Grau

Martí Carrillo Risueño

Tutor: Oriol Costa

Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia

Universitat Autònoma de Barcelona

Grau: Ciència Política i Gestió Pública

Índex

1-Introducció	2
2-Marc Analític	3
3-Evolució del Règim Internacional del Clima	7
<i>3.1-Anàlisi del Protocol de Kyoto</i>	7
<i>3.2-Anàlisi de l'Acord de Copenhagen</i>	9
<i>3.3-Anàlisi de l'Acord de París</i>	11
4-Conclusions	14
5-Bibliografia	16

1- Introducció

En els darrers anys, s'està produint una transició de poder en el sistema internacional cap a les anomenades potències emergents. Aquest fet, ha pogut provocar canvis en l'ordre mundial d'acord als interessos i demandes d'aquests països. En aquest sentit, en el següent estudi esbrinarem si aquests canvis s'acaben reflectint en les institucions internacionals i de quina manera. Ho farem d'acord a l'anàlisi dels ordres internacionals, els quals són considerats com un conjunt d'estructures que estableixen un sistema de regles formals i informals. Tot aquest entramat de regles imparteixen una certa conformitat legal i predictibilitat a les interaccions internacionals i transnacionals. Entre les diverses estructures que formen l'ordre mundial, es troben els anomenats règims internacionals. Els règims internacionals són entesos com una sèrie de principis, normes, regles i procediments de presa de decisions al voltant dels quals les expectatives dels actors convergeixen en una determinada àrea de les relacions internacionals. Aquests règims poden explicitar-se o no en acords formals. En aquesta recerca, utilitzarem els règims internacionals com a eina per discernir canvis en l'ordre mundial. Concretament, realitzarem un estudi de cas sobre el règim internacional del clima. Identificarem canvis entre tres acords significatius per tal d'entendre els canvis en l'ordre mundial: el Protocol de Kyoto (1997), l'Acord de Copenhagen (2009) i l'Acord de París (2015). Això ens serà possible a partir de les interpretacions i consideracions de Zürn i Stephen (2014), arran de les quals establirem un conjunt de tipus d'ordre mundial d'acord a dues variables. Això ens permetrà situar a cada règim en un tipus d'ordre mundial o un altre.

Pel que fa als estudis anteriors sobre el règim del clima, podem dir que hi ha hagut múltiples, com per exemple Falkner (2016), Hurrell&Sengupta (2012), Bodansky (2016), O. Keohane i Oppenheimer (2016) o Savaresi (2016). Però, els estudis anteriors s'han limitat o bé a analitzar un règim internacional del clima específic, o bé a comparar entre dos moments en el règim del clima. En canvi, aquest estudi el que planteja és una evolució de l'ordre mundial a partir del règim internacional del clima, mostrant clarament els majors canvis d'aquest des dels anys 90 fins a l'actualitat a partir de 3 períodes clau.

Cal dir que les conegudes com potències emergents poden agrupar-se en diverses classificacions d'Estats. Però, en aquest estudi únicament parlarem específicament del grup dels BASIC format per Brasil, Sudàfrica, Índia i Xina. Treballarem amb els BASIC degut a que en el camp del clima les potències emergents s'agrupen en aquesta formació, la qual realitza reunions periòdiques relacionades amb aquesta temàtica. La relació de l'apoderament dels BASIC amb els canvis de règim del clima i/o dins del clima es pot demostrar en la literatura. Si

bé les modificacions en un règim internacional poden realitzar-se per diverses raons, una part de la literatura considera que les estructures internacionals són un reflex de l'equilibri de poder internacional. Per tant, si ens trobem amb canvis de règim o dins del règim podem interpretar que s'està produint algun procés en l'estructura de poder internacional que implica canvis en les institucions.

Seguint tota aquesta lògica, esbrinarem si el recent canvi de poder cap a les potències emergents ha desencadenat canvis dirigits cap a un nou ordre mundial. Per a trobar una resposta ens serà d'utilitat plantejar dues preguntes inferiors en el nostre cas d'estudi: Com ha evolucionat el règim del clima? Quines eren les demandes sobre les dinàmiques en les negociacions liderades pels BASIC?

Aquest treball s'estructura de la següent manera. En primer lloc plantejarem en el marc analític un conjunt de conceptes i consideracions teòriques d'interès sobre l'ordre mundial, les categoritzacions d'ordres mundials, els règims internacionals, els canvis de règim i dins del règim, l'anomenat *power shift* i el règim del clima. A continuació intentarem categoritzar els diversos règims internacionals del clima. En la qüestió de classificar els diversos règims del clima, el procés serà de caire deductiu: Primerament introduïrem cada acord com a tal; posteriorment, extraurem algunes característiques bàsiques de cada acord, marcant les diferències amb els anteriors; finalment, raonarem en base a les característiques trobades en quina casella de la *Taula 1* es trobaria cada règim. En darrer lloc, per a tancar l'estudi realitzarem unes conclusions on remarcarem les troballes més importants i donarem resposta a les preguntes plantejades.

2- Marc Analític

Hem d'entendre l'ordre mundial com un "*sistema de regles formals i informals que imparteixen certa conformitat legal i predictibilitat a les interaccions internacionals i transnacionals que es produeixen en absència del marc polític i de la inequívoca autoritat que fins ara havia caracteritzat a l'Estat-nació sobirà en l'ordre westfalià*" (Baaz, 2005:18). També, podríem interpretar l'ordre mundial com un conjunt de règims internacionals i altres estructures. Els règims internacionals tenen per tant una relació directa amb l'ordre internacional. De fet, aquests són considerats com un conjunt d'institucions que conformen l'estructura de la societat internacional moderna i que faciliten l'acció col·lectiva (Reus-Smit, 1997:557). És a dir, en un món de permanent incertesa i sense institucions de governança

global amb autoritat suficient, els règims faciliten la realització d'acords de benefici mutu entre governs (Keohane, 1982:332). Per tant, aquests règims són un element fonamental a l'hora de perfilar un determinat sistema internacional o ordre mundial (Yoshimatsu, 1998). Fins i tot es planteja que les transformacions dels règims internacionals són manifestacions que representen canvis en l'autoritat política internacional (Ruggie, 1982:380).

Com que utilitzem els règims internacionals com a eina, és necessari aprofundir en aquest concepte. Es pot interpretar un règim internacional com *“una sèrie de principis, normes, regles i procediments de presa de decisions al voltant de la qual les expectatives dels actors convergeixen en una determinada àrea de les relacions internacionals”* (Krasner, 1982:186). Expressat d'altra manera, es podria definir als règims internacionals com a institucions socials que estableixen tot un conjunt de patrons de comportament i de pràctiques. A més, aquests règims poden estar més o menys articulats formalment, pel que poden implicar o no acords organitzacionals explícits (Young, 1982:277). En la definició de règim internacional de Krasner s'utilitzen diversos conceptes importants que caldria comentar breument. En primer lloc, els principis són considerats com *“pensaments de fet, causalitats”* (Krasner, 1982:186); és a dir, els principis engloben les orientacions que permetran marcar objectius dins del règim (Levy, Young, & Zürn, 1995:273). En segon lloc les normes són *“estàndards de comportament definits en termes de drets i obligacions”* (Krasner, 1982:186). Pel que fa a les regles, són enteses com *“prescripcions de prohibicions d'accions”* (Krasner, 1982:186), o com la part més explícita dels règims, ja que normalment se solen formular mitjançant acords formals (Levy et al., 1995:271). Finalment, els procediments de presa de decisions són les pràctiques dominants a l'hora de crear i implementar la voluntat col·lectiva (Krasner, 1982:186). Krasner considera que cal fer una distinció per blocs: per una banda, els principis i les normes proporcionarien les característiques bàsiques d'un règim; d'altra banda, existirien múltiples regles i procediments de presa de decisió que seguirien la lògica del règim (Krasner, 1982:187).

A l'hora de parlar de canvis de règim i dins del règim és vital tractar amb l'anterior partició de conceptes. Si canvien els principis i normes (els elements fonamentals) el règim canviarà i les regles i procediments de presa de decisions hauran d'adaptar-se. En canvi, si les regles i procediments varien però els principis i normes es mantenen sense canvis, estaríem parlant d'un canvi dins del règim, ja que els pilars d'aquest seguirien sent els mateixos però amb algunes variacions (Krasner, 1982:187). D'aquesta manera, un canvi dels principis i les normes és una revolució de la situació i un canvi estructural, mentre que modificacions de les parts específiques (regles i procediments de presa de decisions) no derivaran en nous règims com en la situació anterior, sinó en simplement canvis dins del règim (Gehring, 1994:45).

Com hem observat, els règims internacionals han de ser interpretats com a temporals ja que canvien quan existeixen contradiccions internes (Young, 1982:291), davant l'existència d'un *power shift* o per un canvi d'interessos (Krasner, 1982:186). En els darrers anys s'ha produït un *power shift*, entès com un canvi en la distribució internacional de poder en favor de les anomenades potències emergents com són els BASIC (Brasil, Sud-Àfrica, Índia, Xina). Aquest canvi ha estat conseqüència del gran pes que aquestes potències han obtingut a nivell internacional ja sigui per una expansió econòmica, per tenir mercats interiors de gran importància que puguin afectar a la tendència del comerç internacional o bé per la seva participació creixent en l'economia mundial (Stephen & Zürn, 2014:10). Tot això implica que aquestes potències tinguin més capacitat per canviar l'*status quo* de l'ordre mundial en cas de desitjar-ho (Stephen & Zürn, 2014:11). De fet, aquests canvis en l'estructura de poder estimulen una certa insatisfacció i inconformisme amb l'arquitectura internacional nascuda sota condicions passades, ja que les potències emergents no participaren en el seu disseny (Costa, 2013:8). És a dir, amb les transformacions a l'estructura de poder apareixen tant la capacitat com la voluntat per canviar el marc institucional existent. Així doncs, si les institucions internacionals reflecteixen en cert punt les relacions de poder, aleshores canvis en l'estructura de poder podrien significar canvis en les institucions (Stephen & Zürn, 2014:10). Tot i això, existeixen estudis que afirmen que no es pot predir el futur d'un règim només a partir d'índexs de canvis en la distribució de poder (Levy et al., 1995:284).

Com pretenem tractar amb tipologies d'ordre mundial en les que col·locar els règims internacionals, serà summament interessant utilitzar la classificació que aporten Zürn i Stephen (2014:17). Aquesta utilitza les variables de *content* i *level*, variables ja utilitzades en literatura anterior (Rothgang, Obinger, & Leibfried, 2006; Stephen, 2014; Zürn & Stephen, 2010; Zürn, 2012). Per una banda, el *content* estaria relacionat amb el grau de liberalisme econòmic. Es consideren que les institucions internacionals són liberals si promouen reduccions de barreres polítiques per afavorir el lliure canvi entre fronteres. De manera oposada dins d'aquesta variable de *content* ens trobem amb l'intervencionisme, el qual considera que intervencions polítiques són necessàries per tal d'evitar i/o reduir els efectes no desitjats del lliure mercat. L'altra variable utilitzada en aquest tipus d'anàlisi és el *level*. Segons aquesta variable, un sistema es podria diferenciar si està basat en cooperació intergovernamental o més aviat en autoritat internacional. D'acord a aquesta segona variable, es definirien tres tipus de sistema internacional: discreció nacional, coordinació intergovernamental i supranacionalisme. En un estadi de discreció nacional totes les decisions serien preses pels Estats sobirans, prioritzant l'autonomia unilateral per sobre de la

coordinació internacional. En canvi, en un sistema de coordinació intergovernamental es deixa completament la implementació i la decisió de complir els requisits marcats en mans dels Estats. Finalment tindríem una situació de supranacionalisme, on existiria una autoritat per sobre dels Estats. En el cas de que barregem les dues variables, apareixen sis tipus d'ordre mundial diferents com podem observar a la següent taula:

Taula1: *Sis tipus d'Ordre Mundial*

Content	Liberal	Intervencionista
Level		
Supranacionalisme	Ordre Mínim Neoliberal (Integració Negativa)	Constitucionalisme Cosmopolità (Integració Positiva)
Coordinació intergovernamental	Coordinació Intergovernamental Liberal (Liberalisme Coordinat)	Coordinació Intergovernamental Nacional (Dirigisme coordinat)
Discreció Nacional	Competència Internacional (Estat Competitiu)	Autonomia Sobirana (Mercantilisme)

Font: Stephen, M.D., & Zürn, M. 2014. Contested World Orders: Rising powers, non-state actors, and the politics of authority beyond the nation-state (No. SPIV2014-107).

D'aquesta manera ens trobem amb sis possibles situacions que a continuació comentarem molt breument. En primer lloc tenim l'Ordre Mínim Neoliberal, on de manera "imposada" supranacionalment no existeixen gairebé barreres que limitin el comerç ni altres àmbits. En un Constitucionalisme Cosmopolità una autoritat supranacional s'encarregaria d'imposar tota una sèrie de normes i regles reguladores del mercat que els Estats haurien d'acceptar de manera incondicional. En tercer lloc trobem el Liberalisme Coordinat, on els Estats tindrien la darrera paraula en acceptar o no els mandats internacionals, els quals estarien encarats a alliberar els mercats i acabar amb les barreres polítiques al comerç. En el cas del Dirigisme Coordinat, es donarien internacionalment unes regulacions i normes a posar en pràctica, però quedaria en mans dels Estats sí complir-ho o no. En cinquè lloc tindríem el cas de la Competència

Internacional, on només els Estats tenen autoritat per emetre normes, però aquestes tenen un caire liberal. Finalment, en el cas de l'Autonomia Sobirana trobem als Estats com a úniques entitats sobiranes i a més aquests són molt intervencionistes en el mercat.

3- Evolució del Règim Internacional del Clima

3.1- Anàlisi del Protocol de Kyoto

El Protocol de Kyoto fou un acord creat sota el marc de la UNFCCC per tal de tractar amb el canvi climàtic. Tot i que la creació d'aquest se situa al 1997, no va entrar en vigor fins al 2005, quan va rebre suficients ratificacions com per entrar en vigor, tot i que sense la ratificació del major emissor de gasos d'efecte hivernacle del moment: EUA. A més, Canadà anuncià al 2007 que no els seria possible assolir els objectius assignats (McGee & Steffek, 2016:38).

El Protocol de Kyoto preveia una reducció total de les emissions del 5'2% entre 2008 i 2012 en comparació amb els nivells de 1990, tot i que la reducció concreta per a cada Estat o grups d'Estats variava (Da Silva, 2009). Per tal d'aconseguir tal objectiu, s'imposaren uns límits d'emissions a determinats Estats. Aquesta divisió entre els països que tingueren objectius vinculants i els que no, es realitzà en l'acord de la següent forma: Per una banda estaven els països desenvolupats industrialitzats (països d'Europa, Estats Units d'Amèrica, Austràlia, Nova Zelanda, Turquia, Japó, Canadà i Rússia), els quals foren considerats com els responsables de la càrrega històrica de les emissions de CO₂. Aquest conjunt d'Estats formarien part dels categoritzats com a països de l'Annex I (classificats com a tals pel UNFCCC) i se'ls demanaria una reducció fixada per cada país en l'Annex B del Protocol de Kyoto (UNFCCC, 1997). Per altra banda estaven els països en desenvolupament (països no pertanyents a l'Annex I), els quals no tingueren objectius vinculants (Happaerts & Bruyninckx, 2013:2). Aquesta diferenciació entre Estats es recolzava en el principi del UNFCCC de "Responsabilitats Comuns però Diferenciades" (CBDR), a partir del qual als països en desenvolupament no se'ls demanava que realitzessin compromisos vinculants. Els Estats no membres de l'Annex I podien decidir lliurement si portar a terme accions voluntàries en la direcció de mitigar el canvi climàtic. A més, rebrien ajuda per part dels països desenvolupats (Hochstetler & Milkoreit, 2015:211). De fet, el Protocol de Kyoto posposava indefinidament els esforços dels països en desenvolupament (Falkner, 2016:1110). Aquí rau una de les raons de la no ratificació del Protocol de Kyoto per part dels Estats Units d'Amèrica ja que creien que els països emergents que fossin grans emissors també haurien de limitar les seves emissions (K. Hochstetler & Milkoreit, 2015:211). Això es pot observar en la Resolució Byrd-Hagel emesa pel Senat dels Estats Units, la qual mostrava un

rebuig a signatura de tractats del UNFCCC per part d'Estats Units en els quals el país quedés vinculat a objectius però no els països en desenvolupament (Byrd & Hagel, 1997). Tot i això, cal dir que la justificació a favor de la diferenciació, realitzada pel UNFCCC i plasmada a Kyoto, entre països desenvolupats i en vies de desenvolupament té doble lectura. Per una banda serviria per assegurar una certa efectivitat del règim, ja que assegurava la participació dels països en desenvolupament. Per altra banda compliria amb una certa visió moral de justícia, ja que els països en desenvolupament fins aleshores varen contribuir en poca o nul·la mesura en els efectes negatius al medi ambient, pel que no haurien de carregar amb els costos i esforços de mitigació i adaptació (McGee & Steffek, 2016:39).

Arran del Protocol de Kyoto s'instauraren diversos mecanismes de flexibilitat per a facilitar als països de l'Annex I l'assoliment dels seus objectius de limitació i reduccions d'emissions de GHG, a part de les reduccions nacionals internes. En primer lloc es trobava el Mecanisme de Desenvolupament Net (CDM), el qual dirigia finançament dels països desenvolupats cap als esforços de mitigació dels països en desenvolupament. En segon lloc existí el Mecanisme d'Aplicació Conjunta, el qual buscava invertir en projectes de reducció d'emissions en altres Estats de l'Annex I. En tercer lloc, s'establí un Comerç d'emissions per tal de poder comprar i vendre crèdits de carboni en els mercats mundials de comerç d'emissions. (Ministerio de Agricultura y Pesca Alimentación y Medio Ambiente, 2017; K. A. Hochstetler, 2012:63). Cal dir que aquests elements del Protocol de Kyoto estan basats en el mercat (Bodansky, 2016:307).

Així doncs, podem observar com el Protocol de Kyoto establia una arquitectura top-down. Aquest model es basa en negociar col·lectivament objectius d'emissions o fixar-los des d'una entitat supranacional (Hurrell & Sengupta, 2012:471; Bodansky, 2016:300). Però, aquesta dinàmica no era de tipus top-down absolut, ja que els objectius no provenien d'una autoritat supranacional, sinó de negociacions entre Estats sota el marc de les Nacions Unides. D'aquesta manera, segons la variable *Level* de Stephen i Zürn, situaríem aquest acord en una posició de coordinació intergovernamental. Però, hem de recordar que aquests autors consideraven que en aquesta posició del *level* es dóna llibertat als Estats sobre el compliment dels objectius, opció que no tenen els països de l'Annex 1. D'aquesta manera podríem discernir un tret de supranacionalisme. Respecte a la variable *Content*, a partir del que hem vist podríem determinar que el Protocol de Kyoto té un caràcter liberal. Podem donar pes a tal afirmació argumentant que segons aquest acord es limiten de manera vinculant les emissions de gasos d'alguns països, però no es fixa cap regulació a les economies dels països. És veritat que les limitacions d'emissions afectaran de manera inevitable d'una o altra forma a les economies, però segons aquest Acord no apareix cap regulació dirigida a les economies nacionals; és més,

deixa en mans dels Estats la manera d'aconseguir els objectius, incitant-los a utilitzar mecanismes de mercat. Podem finalment concloure que el règim internacional derivat del Protocol de Kyoto ens conduiria a una situació de Liberalisme Coordinat.

3.2- Anàlisi de l'Acord de Copenhagen

L'Acord de Copenhagen del 2009 sorgí al marge dels fòrums del COP15 Copenhagen, arran de reunions privades entre pocs Estats clau (McGee & Steffek, 2016:42), tot i que sense la intenció de substituir el procés de negociacions del clima de les Nacions Unides (Brenton, 2013:545). Però, aquest acord no fou acceptat formalment per la Conferència de les Parts (COP) del UNFCCC (Bodansky & Diringer, 2010:1). En els processos del UNFCCC no s'havia establert cap sistema de votacions, sinó de consens. Això podia provocar que pocs països poguessin bloquejar iniciatives; això fou el que succeí en la COP15 amb l'Acord de Copenhagen (Keohane & Oppenheimer, 2016:145).

Com hem dit, aquest acord va sorgir d'unes negociacions polítiques ad-hoc entre els caps d'Estat i de Govern de pocs Estats: EUA i els BASIC (Bodansky & Diringer, 2010:15). Els BASIC, al resultar apoderats pel *power shift*, varen aconseguir imposar les seves demandes desplaçant a la UE en les negociacions del canvi climàtic i forçant als EUA a negociar dins d'un marc diferent. Aquestes potències emergents desitjaren participar en major mesura en el règim del clima degut a diversos factors. En primer lloc destacaria el canvi de les seves pròpies responsabilitats domèstiques. En segon lloc, el sorgiment del desig de ser considerades internacionalment com potències responsables. En tercer lloc, la consciència de que amb l'acceptació d'aquests països com a potències emergents en el sistema internacional, les seves creixents emissions i les seves creixents capacitats respectives, impliquen majors responsabilitats en aquesta temàtica (Hurrell & Sengupta, 2012:463,474). Però, hem de tenir en compte que els BASIC creuen en el principi de Responsabilitats Comunes però Diferenciades. Consideren que els països desenvolupats haurien de fer els esforços de reduir les seves emissions per tal de donar un cert marge als països en desenvolupament i que aquests puguin emetre sense frenar el creixement (Brenton, 2013:543; K. A. Hochstetler, 2012:61). Com que els BASIC desitgen que els altres Estats (particularment els grans de l'OECD) actuïn contra el canvi climàtic, per incentivar-ho primer han d'adoptar ells mateixos un conjunt de mesures. No oblidant que la principal preocupació dels BASIC és el creixement econòmic, aquestes mesures i restriccions haurien de ser les mínimes possibles per tal d'incentivar als altres països a portar a terme accions. Així els BASIC minimitzarien costos y maximitzarien beneficis (Keohane & Oppenheimer, 2016:148). Finalment, també seria interessant comentar que els BASIC podien

témer un nou acord que no els beneficiés, donat que el Protocol de Kyoto tenia objectius fins al 2012 i després caldria un nou marc. Aquest acord no desitjat seria d'estil similar al de Kyoto però amb objectius vinculants pels països en desenvolupament inclosos (no diferenciació). Això podria derivar en objectius massa ambiciosos no desitjats, pel que s'havia de canviar el model del règim. L'estructura per a que tot l'anterior fos possible representà un gir considerable respecte a Kyoto.

Aquest acord no vinculant establia un conveni marc estil "pledge and review" (Compromís i Revisió). Aquest terme va ser introduït durant les negociacions del UNFCCC segons el qual es requeria als Estats realitzar compromisos individuals, els quals es revisarien periòdicament per equips d'experts internacionals (Bodansky, 1993). En l'Acord de Copenhagen, s'adoptà un model de compromisos nacionals respecte a la mitigació del canvi climàtic però sobre cap variable concreta, ja que es deixava també a la voluntat de cada Estat (Bueno, 2016:82). Cal dir que tampoc es fixà cap mecanisme concret de review. A més, els Estats podien decidir mitjançant els seus compromisos no només el grau dels esforços, sinó també si aquests estarien enfocats a reduir en termes absoluts les emissions, la intensitat de les emissions o qualsevol altra opció que l'Estat desitgés. També es deixava a la voluntat dels Estats la decisió sobre la "data zero" respecte a la qual es fixaven objectius (McGee & Steffek, 2016:57). És més, els països no pertanyents a l'Annex I només havien de comunicar quines mesures de mitigació portarien a terme, sense objectius de reducció voluntaris (UNFCCC, 2009:6). Aquest canvi estaria en concordança amb l'actitud passada dels BASIC de rebutjar qualsevol tipus de limitació no negociada i acordada explícitament que s'imposés sobre l'autonomia nacional del procés de presa de decisions (Kahler, 2013:718). A més, en aquest acord es trencà amb una tradició de la llei mediambiental, ja que es passà a aplicar una no diferenciació formal d'obligacions entre països desenvolupats i en vies de desenvolupament (McGee & Steffek, 2016:39). Per tant, l'Acord de Copenhagen, dissenyat en gran part pels BASIC, invertia la lògica top-down i l'arquitectura de diferenciació basada en objectius fixats en el temps. Establia per tant una dinàmica bottom-up, amb un sistema basat en la no diferenciació i en el sistema "pledge and review" (recordem que sense la part de *review* gaire fixada), el que col·loca als països en desenvolupament a una posició molt propera als països del món desenvolupat (Hurrell & Sengupta, 2012:471). Tot i això, cal dir que l'Acord de Copenhagen seguí defensant el principi de responsabilitats comuns però diferenciades (Hurrell & Sengupta, 2012:472), principi defensat pels BASIC (K. A. Hochstetler, 2012:61).

A partir del que hem explicat podem treure diverses premisses. En primer lloc, tot i que el principi del règim és el mateix, tenia una interpretació totalment diferent. Això implicà un

canvi de les normes, les quals passaren a establir-se d'un sistema top-down a una lògica bottom-up, on ara els Estats tenien absoluta autonomia i independència: ells mateixos marcaven els seus objectius. Per tant, també es produí un canvi de regles, ja que ara no hi havia unes regles a seguir concretes, sinó que variaven d'acord a cada Estat. A més, degut a que l'Acord de París fou concebut en privat per pocs actors, podríem parlar que el mecanisme de presa de decisions del règim canvià cap a un sistema més tancat i menys inclusiu, el contrari que la dinàmica utilitzada en el UNFCCC (McGee & Steffek, 2016:42). Aleshores, podem parlar plenament d'un canvi de règim internacional.

Respecte a la taula de Zürn i Stephen, podríem dir que ens trobem en una situació de Competència Internacional. En primer lloc, això és deuria a la gran importància concedida als Estats, els quals poden fixar objectius de manera independent i voluntària sense necessitat de rendir comptes a ningú, el que ens situaria en un *Level* de Discreció Nacional. En segon lloc, els Estats són lliures d'intervenir o no intervenir en l'economia, així que com es deixa la decisió als Estats, podríem estar parlant d'un règim de *Content Liberal*.

3.3-Anàlisi de l'Acord de París

L'Acord de París fou adoptat en la COP 21 en el 2015 tot i que entrà en vigor a finals del 2016. L'acord de París considera la mitigació del canvi climàtic com un objectiu global de llarg termini. (Falkner, 2016:1116). A més, l'Acord de París seguí la tradició d'anys anteriors i buscà reflectir l'equitat i les responsabilitats comunes però diferenciades i les respectives capacitats, tot i que en aquest acord especialment es concedí especial rellevància a les circumstàncies nacionals diferents en cada Estat (Bueno, 2016:76).

Seguint l'enunciat anterior, l'acord de París premia les polítiques domèstiques dels països en l'àmbit del canvi climàtic. Això es deu a que se'ls permet fixar-se els seus propis objectius i nivells a assolir, establint així un sistema de *pledge and review*. D'aquesta manera es fixen compromisos voluntaris que marquen objectius, anomenats com a "Contribucions Nacionalment Determinades" (NDC) (Bueno, 2016:77). Aquestes NDCs poden reflectir diversos interessos nacionals, com per exemple participar en la preservació del clima com a bé públic, generar beneficis derivats d'economies més competitives o crear reputació internacional (Keohane & Victor, 2016:573). A més, l'acord té caràcter global, no només dirigit a un grup de països. Això el diferencia del Protocol de Kyoto: seguint la lògica de Copenhagen, es trenca amb els conflictes sobre la distribució dels esforços entre dos blocs. De fet, especifica les mateixes obligacions centrals per a tots els països (Bodansky, 2016:290). Aquestes obligacions

són emetre NDCs cada cinc anys (Nava Escudero, 2016:126) i portar un anàlisi del progrés realitzat sobre les NDCs anteriors (Jacquet & Jamieson, 2016:645), augmentant així la transparència i la confiança entre Estats (Falkner, 2016:115). Fins i tot s'establí l'obligació de comunicar el suport financer a tasques de mitigació rebut per part d'altres països i/o concedit a altres Estats (Savaresi, 2016:23). El fet que s'establís fermament un procés de revisió internacional confiava en la suposició que es produiria un efecte "naming and shaming", fent públic qui realitza esforços i qui no (Falkner, 2016:1107), utilitzant així aquest suposat efecte com a mecanisme de sanció informal.

Un aspecte interessant a comentar d'acord amb aquesta estructura creada estaria relacionat amb la creença que en el sistema internacional del clima, els països podrien utilitzar la postura "d'esperar i veure" abans d'actuar i aplicar-se restriccions. A més, portar a terme restriccions no garanteix que altres països executin esforços també, ja que podria aparèixer el problema del *free rider* (Falkner, 2016:1109). En aquest sentit, a París sorgí la idea d'establir un sistema institucional que fixés de manera obligada l'establiment d'objectius de reduccions d'emissions i un sistema fort de revisió tenia la intenció d'ajudar a crear confiança entre els Estats, evitant així el problema del *free rider* (Falkner, 2016:1110). Això implicà que tot i que l'Acord de París no obliga a assolir uns objectius vinculants, sí que obliga als països a emetre compromisos de manera periòdica. A més, segons el tractat s'esperava que les NDCs fossin cada cop més ambicioses. D'aquesta manera es confia en la voluntat dels països per actuar en aquest àmbit, ja que se'ls deixa que ells mateixos estableixin el grau de contribució a la mitigació del canvi climàtic.

També cal dir que tot i que contingui elements no vinculants, l'Acord en sí és un instrument legalment vinculant, el qual el diferencia de l'Acord de Copenhagen (únicament fou un tractat polític) (Bodansky, 2016:290). Però, tot i que les parts implicades en l'Acord de París quedin legalment obligades a comunicar NDCs i emetre un anàlisi dels esforços nacionals sobre la mitigació del canvi climàtic cada cinc anys, el no compliment dels objectius no suposarà un trencament del dret internacional (Falkner, 2016:1118).

En la qüestió de finançament de la mitigació i adaptació del canvi climàtic, s'incorporà no només als països desenvolupats sinó també als països emergents més rics (Falkner, 2016:1117). Però, en aquest àmbit va continuar un element de diferenciació: s'obligava únicament als països desenvolupats a assistir financerament als països amb capacitats menors, mentre que als països en desenvolupament només se'ls encoratjava a donar suport de manera voluntària (Savaresi, 2016:23).

L'Acord de París deixa en mans dels actors econòmics la descarbonització de l'economia global. Aquest acord no intervé en l'economia ni dona aproximacions de com regular-la, únicament envia signes als mercats sobre els objectius polítics de la comunitat internacional a llarg termini. Però, en última instància són les companyies privades les que decideixen el nivell d'innovació tecnològica, la despesa en I+D i les inversions a realitzar, sense regulacions marcades per l'Acord de París. A més, respecte als mecanismes de governança, hi ha una manca notable de regles específiques acordades, ja que és una tasca que es posposà (Falkner, 2016:1123). També cal dir que l'Acord de París instaura dos elements basats en el mercat. En primer lloc, reconeix que els actors participen en un sistema de cooperació, incorporant mecanismes que enllacen les polítiques nacionals sobre el clima, tals com el comerç d'emissions anomenat "*Internationally transferred mitigation outcomes*" (ITMOs). A més, per a fer possible la integritat d'aquesta cooperació és necessari un sistema robust de comptabilitat. En segon lloc, s'estableix un mecanisme nou per a promoure la mitigació de les emissions de gasos d'efecte hivernacle mentre es fomenta un desenvolupament sostenible. Aquest sistema funcionà de manera similar al CDM.

Observem d'aquesta manera alguns canvis importants respecte a Kyoto i a Copenhagen. Si bé en Kyoto existia un sistema de regulacions força top-down, en París fou bottom-up amb compromisos voluntaris. Això va permetre que alguns dels majors emissors que abans havien bloquejat les negociacions, estiguessin disposats a donar suport al nou acord. Però, no únicament s'utilitzà a l'Acord de París un sistema bottom-up; es combinà el sistema bottom-up, el qual promou flexibilitat i participació, amb un sistema top-down de regles internacionals per promoure l'ambició, la transparència i la comptabilitat. Això resolgué el problema de transparència que tingué l'Acord de Copenhagen (Bodansky, 2016:301). D'aquesta manera, es pot interpretar que París no és un sistema totalment descentralitzat i plenament bottom-up, sinó un sistema híbrid que combinaria la lògica bottom-up amb elements top-down. Aquesta explicació es deu a que l'Acord de París provoca que els compromisos nacionals de mitigació quedin subjectes a un mecanisme de revisió internacional, aconseguint així que l'espai entre el nivell d'acció nacional i la suma total de mesures nacionals, sigui l'objecte de deliberació i coordinació internacional (Falkner, 2016:1120).

En relació amb les variacions de règim internacional, observem alguns canvis respecte al règim sorgit de l'Acord de Copenhagen. Si bé es respecten els elements fonamentals de Copenhagen, s'afegeixen noves regles i el procés de presa de decisions para a ser sota el paraigües del UNFCCC. És a dir, podríem estar parlant d'un canvi dins del règim. La taula de Zürn i Stephen

podrien no ajudar a veure aquest canvi, ja que ens trobaríem de nou en la mateixa posició de Copenhagen de Competència Internacional. Tot i que ara s'incorporen elements top-down d'una base intergovernamental, el *core* segueix sent bottom-up. No obstant, podríem considerar que l'Acord de París se situaria en un punt intermedi entre coordinació intergovernamental i discreció nacional, ja que utilitza elements de les dues categories. Adicionalment, com que únicament s'envien senyals al mercat sense regular directament l'economia esperant que els diferents actors econòmics siguin racionals i actuïn en conseqüència i s'utilitzin mecanismes pro-mercat, podríem parlar d'un sistema plenament liberal.

4- Conclusions

En aquest estudi hem realitzat un breu anàlisi del règim internacional del clima a partir de tres acords transcendents. En primer lloc, en el Protocol de Kyoto hem observat un règim força top-down amb negociacions entre Estats sota el paraigua de les Nacions Unides. Com que també hem distingit característiques liberals, podríem classificar el Protocol de Kyoto com a règim sota un ordre mundial de Liberalisme Coordinat. En segon lloc, en l'Acord de Copenhagen existiren canvis notables: s'interpretà de manera totalment diferent el principi del règim respecte a Kyoto, canviaren les normes (amb dinàmica bottom-up), les regles es modificaren i en conseqüència de tot això també varià el mecanisme de presa de decisions. És a dir, en Copenhagen es produí un autèntic canvi de règim. Podríem considerar que aquest nou règim es trobaria sota la lògica d'un ordre mundial de Competència internacional, amb una gran importància concedida als Estats i un règim de caràcter liberal. En tercer lloc, en l'Acord de París hem trobat similituds respecte a Copenhagen però amb algunes diferències. Aquestes no modificaren la lògica principal de Copenhagen però sí que s'introduïren nous elements importants com el procés de "review", el que aportà un punt de top-down al règim. Però, com que els pilars foren els mateixos tot i que amb nous elements, podríem parlar d'un canvi dins del règim. A més aquest règim també apostava per la liberalització i pels mecanismes de mercat. Això últim combinat amb la idea que l'Acord de París és un sistema bottom-up amb elements top-down, ens faria pensar que aquest règim es posicionaria en un ordre mundial situat en un punt intermedi entre competència internacional i liberalisme coordinat. És a dir, expressat de manera gràfica:

Taula 2: Ordres Mundials i les posicions dels règims internacionals del clima

Content	Liberal	Intervencionista
Level		
Supranacionalisme	Ordre Mínim Neoliberal	Constitucionalisme Cosmopolità
Coordinació intergovernamental	Liberalisme Kyoto Coordinat 1997	Dirigisme coordinat
	París 2015	
Discreció Nacional	Competència Copenhagen Internacional 2009	Autonomia Sobirana

Font: Stephen, M.D., & Zürn, M. 2014. Contested World Orders: Rising powers, non-state actors, and the politics of authority beyond the nation-state (No. SPIV2014-107). Modificada.

El que és molt interessant és com i per què es produïren aquests canvis; això quedà força plasmat a Copenhagen. Els BASIC varen fer ús de la seva posició estratègica privilegiada i “convidant” als Estats Units varen iniciar el canvi del règim internacional del clima cap a la direcció que desitjaren. Concretament, com hem comentat anteriorment, els BASIC plantejaren una estructura en Copenhagen que quedà fixada en París on principalment aconseguiren tenir més importància, conduir als països desenvolupats a entrar en un procés de mitigació del canvi climàtic, evitar que s’ordenés a les potències emergents que portessin a terme reduccions obligatòries (que és el que hagués succeït si s’hagués aprofundit en la dinàmica de Kyoto) i comunicar les mesures nacionals desitjades contra el canvi climàtic, evitant així frenades en els seus creixements econòmics derivades d’aquestes actuacions. Per tant, els BASIC aconseguiren canviar el règim del clima adaptant-lo als seus interessos. D’aquesta manera podríem considerar que el *power shift* ha tingut un impacte real, implicant que els BASIC hagin canviat les seves institucions trobant-nos en un nou ordre mundial. Però, tot i les variacions en el règim del clima, cal observar que els canvis en l’ordre mundial no són radicals en cap de les dues variables. Per una banda, durant tot el període el règim es mou en

un ordre mundial liberal. Per altra banda, en la qüestió del level el nou estadi es troba molt proper a Kyoto.

Finalment, hauríem de realitzar una reflexió sobre la presència dels Estats Units en aquests canvis de règim i dins del règim. Com hem vist, aquest país participà en Copenhagen juntament amb els BASIC marcant els principis que posteriorment s'utilitzarien a París. Això succeí perquè els Estats Units mostraven reticències amb el model establert a Kyoto, el que els va empènyer a participar en canvis. Però, què hauria passat si els Estats Units haguessin mostrat una postura contrària als BASIC? S'hauria vist la transició de poder reflectida al règim o els Estats Units ho haurien pogut evitar? En cas afirmatiu, fins quan els Estats Units podrien resistir? S'originaria d'aquesta manera una esclatxa global total entre Nord i Sud?

5- Bibliografia

- (Ministerio de Agricultura y Pesca Alimentación y Medio Ambiente). (2017). Los Mecanismos de Flexibilidad. Retrieved April 22, 2017, from <http://www.mapama.gob.es/es/cambio-climatico/temas/mecanismos-de-flexibilidad-y-sumideros/los-mecanismos-de-flexibilidad/>
- Baaz, M. (2005). *The World Order and the (Changing) View on Violence as a Legal/Legitimate Means in International Relations*. Göteborg University.
- Bodansky, D. (1993). The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary. *Yale Journal of International Law*, 18(2), 451–558.
- Bodansky, D. (2016). The Paris Climate Change Agreement: A New Hope? *The American Journal of International Law*, 110(2), 288–319.
- Bodansky, D., & Diring, E. (2010). *The evolution of multilateral regimes: Implications for climate change*. Arlington.
- Brenton, S. A. (2013). "Great Powers" in climate politics. *Climate Policy*, 13(5), 541–546.
- Bueno, M. del P. (2016). El Acuerdo de París: ¿una nueva idea sobre la arquitectura climática internacional? *Relaciones Internacionales*, 33, 75–95.
- Byrd, R., & Hagel, C. (1997). *Byrd-Hagel Resolution*. Washington D.C.
- Costa, O. (2013). Introducción: El multilateralismo en crisis. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, 101, 7–25.

- Da Silva, D. H. (2009). Protocolos de Montreal e Kyoto: pontos em comum e diferenças fundamentais. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 52(2), 155–172.
- Falkner, R. (2016). The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. *International Affairs*, 92(5), 1107–1125.
- Gehring, T. (1994). The Theory of International Regimes. In *Dynamic international regimes: institutions for international environmental governance* (pp. 23–62). Bern: Peter Lang.
- Happaerts, S., & Bruyninckx, H. (2013). *Rising Powers in Global Climate Governance. Negotiating in the New World Order* (No. 124). Leuven.
- Hochstetler, K. A. (2012). The G-77, BASIC, and global climate governance: a new era in multilateral environmental negotiations. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 55, 53–69.
- Hochstetler, K., & Milkoreit, M. (2015). Responsibilities in Transition: Emerging Powers in the Climate Change Negotiations. *Global Governance*, 21(2), 205–226.
- Hurrell, A., & Sengupta, S. (2012). Emerging powers, North-South relations and global climate politics. *International Affairs*, 88(3), 463–484.
- Jacquet, J., & Jamieson, D. (2016). Soft but significant power in the Paris Agreement. *Nature Climate Change*, 6, 643–646.
- Kahler, M. (2013). Rising Powers and Global Governance: Negotiating Change in a Resilient Status Quo. *International Affairs*, 89(3), 711–729.
- Keohane, R. O. (1982). The Demand for International Regimes. *International Organization*, 36(2), 325–355.
- Keohane, R. O., & Oppenheimer, M. (2016). Paris: Beyond the Climate Dead End through Pledge and Review? *Politics and Governance*, 4(3), 142–151.
- Keohane, R. O., & Victor, D. G. (2016). Cooperation and discord in global climate policy. *Nature Climate Change*, 6, 570–575.
- Krasner, S. D. (1982). Structural causes and regime consequences: regimes as intervening variables. *International Organization*, 36(2), 185–205.
- Levy, M. A., Young, O. R., & Zürn, M. (1995). The study of International Regimes. *European Journal of International Relations*, 1(3), 267–330.
- McGee, J., & Steffek, J. (2016). The Copenhagen Turn in Global Climate Governance and the

- Contentious History of Differentiation in International Law. *Journal of Environmental Law*, 28(1), 37–63.
- Nava Escudero, C. (2016). El Acuerdo de París. Predominio del Soft Law en el Régimen Climático. *Boletín Mexicano de Derecho Comparado*, 49(147), 99–135.
- Reus-Smit, C. (1997). The Constitutional Structure of International Society and the Nature of Fundamental Institutions. *International Organization*, 51(4), 555–589.
- Rothgang, H., Obinger, H., & Leibfried, S. (2006). The State and its Welfare State: How do Welfare State Changes Affect the Make-up of the Nation State? *Social Policy & Administration*, 40, 250–266.
- Ruggie, J. G. (1982). International regimes, transactions and change: embedded liberalism in the postwar economic order. *International Organization*, 36(2), 379–415.
- Savaresi, A. (2016). The Paris Agreement: a new beginning? *Journal of Energy & Natural Resources Law*, 34(1), 16–26.
- Stephen, M. D. (2014). Rising powers, global capitalism and liberal global governance: A historical materialist account of the BRICs challenge. *European Journal of International Relations*, 20(4), 912–938.
- Stephen, M. D., & Zürn, M. (2014). *Contested World Orders: Rising powers, non-state actors, and the politics of authority beyond the nation-state* (No. SP IV 2014-107).
- UNFCCC. (1997). *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. Kyoto.
- UNFCCC. (2009). *Informe de la Conferencia de las Partes sobre su 15º período de sesiones, celebrado en Copenhague del 7 al 19 de diciembre de 2009*. Copenhagen.
- Yoshimatsu, H. (1998). *International Regimes, International Society, and Theoretical Relations* (No. 98).
- Young, O. R. (1982). Regime Dynamics: The rise and fall of international regimes. *International Organization*, 36(2), 277–297.
- Zürn, M. (2012). Global Governance as Multi-Level Governance. In D. Levi-Faur (Ed.), *The Oxford Handbook of Governance* (pp. 730–744). Oxford: Oxford University Press.
- Zürn, M., & Stephen, M. D. (2010). The View of Old and New Powers on the Legitimacy of International Institutions. *Politics*, 30(1), 91–101.

